

Karmel 4/1981

Den heliga Teresa – de andliga människornas moder

Av Antonius Marijsse, karmelit

På sockeln till statyn av den heliga Teresa av Avila i Peterskyrkan i Rom finner man denna betydelsefulla inskrift: *Mater spiritualium*, ”de andliga människornas moder”.

Kanske somliga kommer med en invändning: ”Jo, visst hade Karmels stora reformator ett ansevärt inflytande på det andliga livet under sin levnad, men det rör sig om en epok som för alltid är slut. Vad kan en spansk nunna från 1500-talet ha att säga de kristna engagerade lekmännen i dagens kyrka?”

Men det är faktiskt med tanke på oss som lever nu som påven Paulus VI den 27 september 1970 utnämnde den heliga Teresa till kyrkolärare för den universella Kyrkan. Tillsammans med Katarina av Siena var hon den första kvinna som fick denna hederstitel. Denna utmärkelse har säkert inte getts henne för att vara till tröst för Salamancas lata studenter, som anropar *la Santa* som sitt skyddshelgon, därför att hon hade fyra sekler på sig för att bli ”doctor” (lärare)...

Nej, titeln som kyrkolärare har getts Teresa på grund av hennes mästerliga undervisning om bönen och det andliga livet. På detta område är hon faktiskt en expert och vägvisare, som ger oss en säker vägledning och förmår upplysa alla dem som söker främja sin förtrolighet med Gud genom ett äkta inre liv.

En svunnen härlighet?

Genom att utnämna Teresa till kyrkolärare bekräftade påven endast på ett officiellt sätt den övertygelse som redan fanns hos många medlemmar av Guds folk. Utan att insistera på det faktum att Teresa redan tidigare, alltsedan 1600-talet, då och då kallats för ”kyrkolärare”, kan vi konstatera att hennes skrifter haft en ständigt stigande framgång, som ingalunda håller på att mattas av. Ända sedan hennes verk publicerades för första gången år 1583 fram till våra dagar har omkring tusen fullständiga eller partiella utgåvor på många olika språk sett dagens ljus. Teresas aktualitet understryks ytterligare av det faktum att nästan hälften av dessa utgåvor kommit till under 1900-talet.

Endast ett fåtal andliga författare kan mäta sig med detta värtaliga bevis på aktualitet. Till och med bland icke-katoliker har Teresa sina beundrare. Det beror med stor sannolikhet på att hennes budskap koncentrerar sig på det som är kärnpunkten i det

kristna livet, och då i synnerhet på det teologala livet, d.v.s. människans innersta livsgemenskap med Gud, präglad av de teologala dygderna tro, hopp och kärlek. På så sätt överbryggar hon genom sitt andliga djup de skillnader som finns mellan de olika samfunden.

Patriark Athenagoras (1886–1972) avslöjade för en grupp spanska pilgrimer i Rom att den heliga Teresa var hans favorit bland de andliga författarna. Och detta vill inte säga litet när man känner till Östkyrkans överflödande rika andliga litteratur. Roger Schutz i Taizé (1915–2005) rekommenderade vid flera tillfällen under det Andra Vatikanconciliet att man skulle läsa Teresas verk. Där fann han den klassiska förebilden på ett kontemplativt liv, som är fast rotat i det dagliga livets ödmjuka verklighet.

En karismatisk författare

Den heliga Teresa hade aldrig för avsikt att skriva några avhandlingar om spiritualitet. På sin höjd kände hon behov av att skriva en redogörelse för sitt liv för att så få ledning – och i synnerhet för att få sina mystiska erfarenheter kontrollerade – av kompetenta teologer. Under denna inkquisitionens tid var de mystiska nådebevisens väg, som Gud ledde henne på, något misstänkt i de rättänkandes ögon. Utan bistånd från lärda män hade hon kunnat sluta på bålet!

För *la Madre* var det ett krav, som sanningen och troheten gentemot hennes Herre förde med sig, att låta sina själstillstånd bli undersökta av biktfaderna och Kyrkans män för att så bli upplyst om den plan som Gud hade för hennes del, och om den inre hållning som hon borde besjålas av för att besvara Guds nåd. Vad hon skrev gjorde att hennes censorer fick insikt i den författartalang och den goda psykologiska blick som denna kvinna ägde som sökte hjälp av deras omdömesförmåga. Så kom det sig att dessa män, liksom Teresas döttrar karmelitnunnorna, bad eller befallde henne att skriva avhandlingar om det förtroliga umgänget med Gud i bönen.

Det var faktiskt så att hon alltid skrev av lydnad för sina andliga ledare, och denna lydnad skulle ibland stå henne ganska dyrt. Stackars Teresa, som dessutom hade så många kloster att stifta! Hon var överhopad med arbete och bekymmer, hon led nästan ständigt av huvudvärk och andra krämpor, eftersom hennes hälsa ända sedan ungdomen var mycket dålig. Genom att övervinna sin utomordentligt stora motvilja mot att skriva lyckades hon på fem månader avsluta sitt mästerverk på trehundra sidor: *Den inre borgen*.

Hon bekänner: “Få saker som lydnadsplikten har ålagt mig förefaller mig svårare än att nu skriva detta om bönen. För det första känns det inte som om Vår Herre skulle ha gett mig vare sig mod eller lust till något sådant. För det andra har jag sedan tre

månader plågats så svårt av brus och svaghet i huvudet att jag endast med möda har kunnat skriva det allra nödvändigaste.

Men jag vet att lydnadens kraft ger förmåga att utföra det som tycks omöjligt, och därför bestämmer sig min vilja mycket gärna för att gripa till verket, fastän min natur nog kommer att lida svårt därav, ty Herren har inte skänkt mig en sådan dygd att jag inte utan stor motsträvighet kan kämpa mot ständig sjukdom och många sorters tunga bestyr. Må han som har varit min hjälp i andra och värre saker förläna mig sin nåd också till detta. På hans barmhärtighet litar jag” (*Den inre borgen*, prolog 1).

Terasas andliga ledare misstog sig inte. De hade blivit varse att hennes utläggningar flöt fram ur en äkta källa, och vilken Källa var inte detta! Helgonet är medvetet om att hon endast förmedlar det som Herren låter henne förstå. Ibland har hon till och med en känsla av att det enda hon har att göra är att kopiera det som inspirationen dikterar för henne, trots alla de hinder som sjukdomarna sätter i vägen, trots alla de sysslor och oräkneliga avbrott som hon måste överse med för att kunna knyta ihop de olika bitarna i sitt verk.

“Så ont om tid som jag har är det desto nödvändigare att Hans Majestät kommer mig till hjälp, jag måste nämligen verka inom en kommunitet där jag har många andra uppgifter (jag hör till ett kloster som nyss har grundats, vilket längre fram skall komma till synes), och därför kan jag bara då och då sätta mig till ro för att skriva. Och mera tid ville jag gärna ha, ty när Herren skänker sin nåd går det bättre och lättare att skriva. Jag tycker det är som om man hade ett mönster framför sig som det gällde att följa i sitt arbete.

Men om denna nåd saknas stämmer ens språk inte bättre överens än om man pratade rotväliska så att säga, hur många år man än må ha ägnat sig åt bönen. Därför tycker jag det är en stor fördel om jag befinner mig i detta tillstånd när jag skriver. Ty då inser jag klart att det inte är jag som talar, och att jag varken ställer det i ordning med mitt förstånd eller efteråt vet hur det gått till när jag har lyckats i mitt uppsåt. Detta har hänt mig många gånger” (*Boken om mitt liv*, 14,8).

Den heliga Teresa är alltså inte en kyrkolärare som framlägger abstrakta spekulationer eller en teoretiskt hållen lära för oss, utan allt vad hon skriver är präglad av liv och erfarenhet. Än mer, hennes verk är ett personligt och medryckande vittnesbörd genom vilket hon utlämnar sig själv åt sin samtalspartner. De utgör en monumental dagbok, som blottlägger hennes själ för oss och smittar var och en som öppnar sig för hennes budskap med en hälsosam sjukdom.

Så blev det för den judiska akademikern Edith Stein, som vid läsningen av Teresas självbiografi blev omvänd och utropade: "Jag har funnit sanningen!" Den läsare som kommit i kontakt med Teresa upptäcker efter hand hemligheten med hennes storhet, vilken inte är något annat än hennes livsgemenskap med honom som är vägen, sanningen och livet.

En vägvisare på bönen väg

I alla sina skrifter liksom i sitt liv vittnar Teresa om vår gemensamma kallelse att leva i ett personligt förhållande till Gud, vars försyn och kärlek inbjuder oss att återgälda honom med vår egen kärlek. Därför definierar Teresa den inre bönen som ett "vänkapligt umgänge och flitiga samtal i ensamhet med den vi vet älskar oss" (*Boken om mitt liv*, 8,5).

Genom denna sin definition står Teresa i fullständig samklang med det Andra Vatikanconciliet, som i de flesta av sina dokument har understrukt behovet för vår tids människor att intensifiera livet med Gud och att nära och underhålla det genom den inre bönen och bönen anda. Så betonar pastoralkonstitutionen om Kyrkan i världen av idag, *Gaudium et spes*, att: "det främsta skälet till människans värdighet ligger i hennes kallelse till gemenskapen med Gud. Redan från begynnelsen blev människan inbjuden av Gud att börja en dialog med honom.. framför allt har hon blivit kallad att såsom Guds barn leva i gemenskap med honom och delta i hans salighet." (nr 19 och 21).

I vår tid gör ett förnyat intresse för bönen sig gällande och det är något som man bör glädja sig åt. Men vi måste erkänna att denna vår samtids smak för bönen, dvs det som är Guds barns grundläggande uppgift, ännu inte integreras i en inre hållning som är helt och hållet präglad av evangeliet. Detta beror på att man ofta knappast respekterar eller fullgör de krav på försakelse och utövande av dygd som av nödvändighet hör samman med bönen. Teresa vill inskräpa hos oss att "bön och ett bekvämt liv inte hör ihop".

Detta upprepar Andra Vatikanconciliet för oss och bekräftar så den undervisning som Karmels reformator ger oss om de konkreta krav som ett äkta böneliv ställer oss inför. I den dogmatiska konstitutionen om Kyrkan, *Lumen gentium*, nr 42, läser vi: "För att kärlekens goda utsäde i själen skall bringas till växt och fruktbarhet, måste varje troende gärna höra Guds ord och med hjälp av hans nåd fullgöra hans vilja i gärning, ofta ta del av sakramenten, framför allt eukaristin, samt i gudstjänsterna och med uthållighet ägna sig åt bön, självförnekelse, verksam broderstjänst samt utövande av alla dygder."

Den heliga Teresa vittnar inte bara om att han som är Kärlekens Gud är oss helt nära och om nödvändigheten att gå honom till mötes i den inre bönen, hon ger oss dessutom tips om hur vi skall gå tillväga, om de villkor vi måste uppfylla och om de ansträngningar vi måste göra. Framför allt uppmuntrar och stimulerar hon oss genom att ställa sig på vår våglängd och ödmjukt erkänna sina egna svagheter och tillkortakommanden, genom att nedteckna tusen och åter tusen detaljer som ger hennes beskrivningar det liv som härrör ur den personliga erfarenheten. Hon varnar oss för modlöshet och insisterar på att vi måste börja på nytt och framhärda med beslutsamhet, ty, som hon säger, "Bönen är den port genom vilken alla nådegåvor kommit mig till del".

Detta slags tysta bön är faktiskt själen i hela den andliga byggnaden, och det är den som ger liv åt den liturgiska och gemensamma bönen, vilket för övrigt konstitutionen om liturgin pekar på: "Liturgin ensam utgör emellertid inte hela det andliga livet. Den kristne är visserligen kallad att be i gemenskap, men inte desto mindre måste han också gå in i sin kammare för att be till Fadern i det fördolda, ja, han måste, som aposteln lär, be oavslåtligen" (nr 12).

Terasas karism är att undervisa oss på ett konkret och praktiskt sätt om det enkla och okomplicerade samtalet med Gud, om hur vi skall förstå dess natur och finna medel för att nå fram till detta och gå framåt på denna väg. Det är hennes karism att beskriva hela vägsträckan ända fram till mystikens höjder, dit "Hans Majestät" i sin frikostighet har fört henne "trots hennes stora ovärdighet och feighet".

En gång förräder hon sig själv, helt i förbigående, med avseende på det trefaldiga privilegium som Herren gett henne när det gäller detta bödens liv: "Ty det är en nåd att Herren förläna denna nåd, en annan att förstå vilken nåd och välsignelse det är, ännu en annan att kunna beskriva och förklara hur det går till" (*Boken om mitt liv*, 17,5).

Den heliga Teresa är alltså i högsta grad en lärare för det andliga livet och en mästare som undervisar oss om bödens vägar. Hon är på ett utomordentligt sätt i stånd att göra detta, för hon gör mer än att förmedla ett budskap till oss: hon ger oss del av sin egen erfarenhet och av den vishet som hon fått från ovan. För övrigt försäkrar hon sina läsare om detta: "Jag skall inte säga något som jag inte har stor erfarenhet av" (ib 18,8). Måtte alla som hungrar efter en äkta spiritualitet och söker den livgivande fläkt som kan ge deras liv lyftning möta denna "Guds vagabond" på sin väg!
(Ur Karmel, nr 4/1981)